

залучення представників громадськості до спільного розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських та до перевірки інформації про належне виконання покладених на них обов'язків відповідно до законів та інших нормативно-правових актів України [6], вважаємо, що на значній території України цю форму громадського контролю доцільно було б залишити. Водночас, звісно, може бути підвищений ризик витоку інформації про поліцейських через той фактор, що є невідомим рівень лояльності до нашої держави тих громадян, які залучаються до таких форм контролю. Це може бути небезпечним для життя і здоров'я поліцейських в подальшому.

Отже, підсумовуючи, зазначимо, що, незважаючи на ситуацію, що склалася, усе ж в багатьох регіонах України варто було б залишити практику наведених форм громадського контролю за діяльністю поліції.

1. Гринь Д. Д. Обмеження прав і свобод людини в умовах воєнного стану. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 2. С. 45–48.

2. Гусаров С. М. Щодо проблеми забезпечення прав громадян у діяльності Національної поліції України в умовах воєнного стану. *Захист та дотримання прав громадян органами Національної поліції України в умовах воєнного стану : тези доп. учасників наук.-практ. конф.* (м. Вінниця, 7 груд. 2022 р.). Вінниця : ХНУВС, 2022. С. 21–23.

3. Звіт начальника ГУПН в Тернопільській області перед населенням за 2022 рік. 25 с. URL : <https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/10/zvit%202022/zvit%202022.pdf>.

4. Пояснювальна записка до проекту Закону про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії режиму воєнного стану. *Верховна Рада України*. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1245224>.

5. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

6. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv#Text>.

УДК 342.77

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/461-463

Ольга ГІДА

аспірант кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ

Поняття «правовий режим» зустрічається в законах та нормативних актах України і досить часто ототожнюється з поняттям «механізм правового регулювання». Проте механізм – це правовий інструмент, за допомогою якого забезпечується той чи інший правовий режим. Поняття правового режиму на сьогодні широко використовується різними правовими галузями, наприклад, адміністративною, земельною, сімейною, кримінально-виконавчою, фінансовою, інформаційною, господарською тощо.

Здійснюючи аналіз наукової літератури з досліджуваної проблематики, нами було виявлено, що вчені та законодавці досить часто використовують термін «правовий режим», вкладаючи різні значення в його сутність. В той же час, це поняття має різні значення, навіть якщо використовується в одному і тому самому законодавчому полі.

Наприклад, поняття «правовий режим» зустрічається в наступних документах: п. 7, 18, 19 ст. 91 Конституції України (правовий режим власності; правовий режим державного кордону; правовий режим воєнного і надзвичайного стану, зон надзвичайної екологічної ситуації) [1]; ч. 1 ст. 133 Господарського Кодексу України (основу правового режиму майна суб'єктів господарювання, на якій базується їхня господарська діяльність, становлять право власності та інші речові права – право господарського відання, право оперативного управління.) [3]; Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014 [2] тощо.

Отже, здійснивши попередній аналіз поняття «правовий режим» в різних джерелах, стверджуємо, що на сьогодні не існує його загально визнаного та обґрунтованого розуміння, що засвідчує потребу у формуванні характерних властивостей, ознак та актуальної наукової думки стосовно визначення цього поняття.

Тож розглянемо позиції вчених щодо визначення, ознак та характерних особливостей поняття «правовий режим». Н. Коваленко визначає правовий режим як нормативно закріплений винятковий порядок державного регулювання особливих суспільних відносин, який об'єктивується через структуровану сукупність різноманітних регулятивно-правових методів, комплекс котрих визначено специфікою відносин, що регулюються [9, с. 257]. О. Скаун у підручнику з теорії держави і права зазначає, що саме тип правового регулювання встановлює тип правового режиму [5, с. 496].

Проте вважаємо, що вчена в даному визначенні прирівнює різні поняття, тобто правовий режим визначається (або ототожнюється) лише як вид правового регулювання. Окрім того, не зазначено суб'єктів забезпечення, мету, механізми застосування правового режиму.

Імпонує і заслуговує на увагу наукова думка Т. Мінки, яка прагне об'єднати вищенаведені позиції і зазначає, що правовий режим не може бути заснований лише на загальних засадах (типах) регулювання, оскільки правовий режим, образно кажучи, не може зводитися, тобто ґрунтуватися на системі правових норм, де й принципи права, як загальні засади, проявляють свою регулятивну дію. Як елемент правового регулювання, правовий режим є правовою і юридичною категорією, а оскільки правове регулювання є соціальним явищем, то воно не зводиться лише до велінь держави, а тому правовий режим, як ширша категорія щодо юридичного режиму, ґрунтується не тільки на нормах, принципах правового регулювання, відповідно типам, а й насамперед на закономірностях суспільного розвитку, політичного, економічного, соціального, культурного устрою [6, с. 457].

Проаналізувавши поняття правового режиму, важливо охарактеризувати його основні ознаки та особливості.

Так, в юридичній енциклопедії за ред. Ю. Шемшученка зазначено, що основними ознаками правового режиму є наявність відповідних обмежень, заборон або пільг. Правовий режим виражає нерозривний зв'язок правової форми і змісту врегульованих правових відносин, характеризується моментом стабільності, а визначальною засадою правового режиму є характер його юридичної бази. Нею зумовлюються змістовний і політичний аспекти правового режиму. У загальнодержавному масштабі останній може бути демократичним, авторитарним чи тоталітарним [10].

С. Кузніченко у своєму монографічному дослідженні «Надзвичайні адміністративно-правові режими: зарубіжний досвід та українська модель», досліджуючи сутність та ознаки правових режимів, зазначив, що функціонування того або іншого спеціального адміністративно-правового режиму може істотно розрізнятися за такими критеріями, як: масштаб волі громадян і організацій з використання суб'єктивних прав, глибина змін правового статусу індивідуальних і колективних суб'єктів адміністративно-правових відносин, кількість та якість функціональних обов'язків, що їх покладено на органи державного управління, час і територія дії тощо [8, с. 36].

Розвиваючи думки вчених, можемо виокремити наступні характерні ознаки правового режиму: а) являє собою особливий правовий нормативний порядок, що складається і характеризується певним поєднанням правових засобів; б) метою запровадження є регулювання суспільних відносин у визначеній сфері; в) характеризується наданням суб'єктами регулювання правового режиму певних прав і обмежень відповідно до категорії об'єктів (чітка регламентація поведінки громадян, апатридів, біпатридів, військових, правоохоронців тощо); г) характеризується обмеженням в часі і просторових межах; д) запроваджується лише законодавчими актами та забезпечується державою; е) наявність вичерпного контролю за діяльністю органів державної влади, громадських організацій та їх об'єднань; є) встановлення спеціального контролю за належним порядком розвитку правових відносин, а також застосування всіх видів юридичної відповідальності за порушення норм, що визначені правовим режимом.

Отже, правові режими є ключовим аспектом юридичного забезпечення національної безпеки, проте водночас на сьогодні відсутнє закріплене у правовому полі поняття «правовий режим». Серед вчених немає єдиної наукової позиції щодо визначення даного поняття. Предметом правої дискусії стали питання віднесення його до певного виду правової категорії, яким видом права регулюється тощо. З огляду на виділені ознаки правового режиму схилиємось до наукової позиції, що правовий режим є правовою і юридичною категорією. Правовий режим,

як ширша категорія щодо юридичного режиму, ґрунтується не тільки на нормах, принципах правового регулювання, відповідно типам, а й насамперед на закономірностях суспільного розвитку, політичного, економічного, соціального, культурного устрою.

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15.04.2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>.
3. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
4. Чуприна Ю. Ю. Правові основи адміністративно-правових режимів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2014. Вип. 29 (2). С. 116–119.
5. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підруч. Харків : Консум, 2001. 656 с.
6. Мінка Т. П. Особливості класифікації адміністративно-правових режимів. *Форум права*. 2012. № 3. С. 453–458.
7. Соколова І. О. Правовий режим: поняття, особливості, різновиди : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.14. Харків, 2011. 180 с.
8. Кузниченко С. О. Надзвичайні адміністративно-правові режими: зарубіжний досвід та українська модель : монографія. Вид. 2-е. Одеса : ОДУВС, 2011. 324 с.
9. Коваленко Н. До питання про визначення поняття та ознак правового режиму. *Підприємництво, господарство і право. Серія : Теорія держави і права*. 2019. Вип. 12. С. 254–258.
10. Юрична енциклопедія : в 6 т. Т. 1 / за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 1998. 672 с.

УДК 342.951:349.6

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/463-464

Олексій ГОЛОВ

аспірант кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА БЕЗПЕЧНЕ ДЛЯ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ДОВКІЛЛЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Україна вже більше ніж два роки знаходиться в умовах повномасштабної збройної агресії з боку російської федерації. Розв'язавши неспровоковану збройну агресію і вчиняючи масові воєнні злочини, росіяни систематично порушують фундаментальні і невідчужувані права і свободи людини і громадянина. Водночас лінія бойового зіткнення, яка простягається більше ніж на тисячу кілометрів, де у найінтенсивніші дні воєнних зіткнень фіксувалося понад 60 тис. пострілів артилерією лише противника, стала випаленою землею, де можна побачити суцільну екологічну катастрофу. Шкоду, завдану екології Україні росіянами, неможливо переоцінити. Це все, звісно, порушує права людини і громадянина, зокрема на безпечне для життя та здоров'я довкілля.

Нагадаємо, що таке право є конституційним. В ст. 50 Конституції України вказано, що кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена [1]. Право на безпечне для життя та здоров'я довкілля деякі дослідники визначають так: це закріплена в Конституції України і гарантована державою сукупність історично обумовлених ступенем розвитку суспільства можливостей кожного вільно користуватися безпечним довкіллям, стан якого відповідає встановленим нормативам його якості, з метою задоволення своїх життєво важливих потреб та інтересів. Дане право має складну структуру, а його зміст необхідно розглядати з урахуванням критеріїв безпечного стану довкілля. На сьогодні такими